

Specifika a zákonitosti práce s korejskými studenty v hudební výchově.

..... *Specific Features and Patterns of Music Education of Korean Students*

Věra Marhevská

Abstract

The authoress presents a part of her study titled Music Education in the Multicultural Environment of the Czech Foreign Language School. First she characterizes the multicultural sample of students, with the largest percentage of Korean students, in all available music forms, ie vocal, instrumental, motion skills and receptive form. Based on years of practical experience in teaching foreigners and on the basis of the results of empirical investigation, she presents selected results and formulates basics of Korean student musicality, along with knowledgeable and sensitive account of the specific features of their mentality. She proposes not only the best principles of pedagogical communication with Korean students in school, but brings a systematic review of specific work with these students in school music education with a focus on developing of various musical activities.

Autorka příspěvku prezentuje stěžejní část své studie s názvem Hudební výchova v multikulturním prostředí české cizojazyčné školy. Nejprve charakterizuje multikulturní vzorek studentů, z nichž největší procentuální zastoupení tvoří korejští studenti, ve všech dostupných oblastech, tj. v pěvecké, instrumentální, hudebněpohybové i receptivní podobě. Na základě dlouholeté praktické zkušenosti s výukou cizinců předkládá výsledné řešení zvolené problematiky, formulované na základě výsledků výzkumu hudebnosti korejských studentů spolu s poučeným a citlivým zohledněním specifických rysů jejich mentality. Navrhuje nejen optimální zásady pedagogické komunikace s korejskými studenty ve škole, ale přináší systematický přehled specifické práce s těmito studenty ve středoškolské hudební výchově se zaměřením na rozvíjení jednotlivých hudebních činností.

Key words:

Music education, music lessons, specific features of Korean students' music education, patterns of Korean students' music education.

Úvod

V důsledku současného globalizačního trendu dochází k rozsáhlé migraci obyvatel z jednoho státu do druhého. Do vyspělých zemí míří asi 60% všech migrujících osob, zbylých 40% migruje mezi rozvojovými zeměmi.³⁰ Stále častěji se můžeme setkávat s lidmi, kteří se rozhodnou odejít ze své rodné země, pracovat, žít a vychovávat své děti ve zcela cizí zemi lišící se klimatickými podmínkami, jazykem, kulturními hodnotami, zvyklostmi, normami, idejemi, rituály, mentalitou. Úkolem školy jako základní vzdělávací instituce je nejen minimalizovat jazykovou bariéru realizováním výuky v unifikovaném světovém jazyce. Měla by také vycházet z principů podporujících multikulturní chápání světa a pěstovat, rozvíjet a podporovat zdravé výchovně vzdělávací prostředí umožňující otevřené střetávání jednotlivých kulturních fenoménů tak, aby nedocházelo v rámci soužití různých kultur k traumatizujícím zážitkům způsobeným procesy socializace a akulturace.

A takové je i hudební vzdělávání na 1st International school of Ostrava v předmětu hudební výchova, komunikující pomocí dalšího, mnohem univerzálnějšího komunikačního kódu než je jazyk – hudbou, která obsáhne, stimuluje, zosťruje, mixuje, toleruje, rozvíjí, představuje, popisuje, analyzuje a nakonec syntetizuje jednotlivé kulturní projevy. Ale zejména sama zní a působí ve formě silných prožitků.

Specifikem výše zmíněné školy je mezinárodní klima, které je do značné míry formováno přítomností pedagogů, studentů

³⁰ Viz Migrace online [online]. Dostupné dne 12. 1. 2010 na: <<http://www.migraceonline.cz/>>

a rodičů pocházejících ze zemí celého světa, přičemž díky vstřícné atmosféře neustále osciluje na hranici rodinného prostředí. V jednotlivých třídách se národnostní složení podstatně liší, většinou jednu polovinu celkového počtu do dvaceti studentů v jedné třídě tvoří čeští studenti a druhou cizinci, popřípadě se jedná o poměr jedna třetina cizinců vůči dvěma třetinám českých studentů. Pokud bychom se chtěli zaměřit na podrobnější národnostní charakteristiku, je podstatné zmínit, že kromě klasického euroamerického podílu studentů z USA, Velká Británie, Francie, Německa a států Beneluxu jsou ve větším počtu v průřezu národnostních skupin zastoupeni studenti z Korejské republiky, a to v tak významném počtu, že škola uvažovala o stanovení pravidla maximálního podílu 20 % korejských studentů v jedné třídě tak, aby nehrozilo, že vzniknou v ročnících pouze korejské třídy.³¹ Mezi další exotické státy zastoupené jednotlivými studenty patří Indie, Kuvajt a Egypt.

Předložená studie je zcela původním inovačním zpracováním výstupů a výsledků dlouhodobých empirických výzkumných šetření komplexní povahy zacílených na diagnostiku úrovně hudebnosti studentů na 1st International school of Ostrava – kolektivní prověrky hudebnosti, individuálního testu pěvecko-reprodukčních schopností, dlouhodobého sledování hudebních činností v hodinách hudební výchovy a exploračních metod – dlouhodobého pozorování, anamnestického a zájmově preferenčního dotazníku včetně pretestu zaměřeného na jazykovou vybavenost studentů, předchozí vzdělávací zkušenosti, s nimi spojenou rámcovou úroveň získaných hudebních dovedností a očekávání studentů od předmětu hudební výchova. Na

³¹ Podmíněno působností firem a jejich managementu např. Hyundai a Asus v Moravskoslezském kraji.

základě komplementace faktů zasazených do sociokulturního rámce se pokouší o formulaci obecných doporučení pedagogicko-didaktické povahy pro práci s korejskými studenty a vyzdvihnout specifika a zákonitosti práce s korejskými studenty v hudební výchově.

Charakteristika multikulturního vzorku studentů z hlediska jednotlivých hudebních činností

Téměř pětiletá osobní pedagogická zkušenost s výukou hudební výchovy na soukromé škole 1st International School of Ostrava poskytla dostatek materiálů, prostoru a času ke sledování cca sto padesáti studentů, z nichž přibližně třetina nepocházela z České republiky, mluvila jiným mateřským jazykem než češtinou a projevovala se kulturně odlišnými znaky. Z hlediska charakteristiky vzdělávacích zákonitostí byli nejzajímavější skupinou korejští studenti, neboť tvořili procentuálně nejširší vzorek jedinců s jinou státní příslušností. Na základě tohoto osobního vhledu lze charakterizovat multikulturní vzorek studentů v jednotlivých činnostech následovně:

Pěvecké a vokálně intonační činnosti:

- jazyková bariéra a nutnost výuky v anglickém jazyce působí studentům (pokud nejsou přímo rodilými mluvčími) při pěveckých činnostech značné obtíže, náročnost anglického textu, který nejsou studenti schopni správně přečíst ani rytmicky zazpívat, působí negativně na kvalitu celkového pěveckého projevu a odráží se přímo i na chuti k provozování vokálních činností;
- studenti ze zahraničí nemohou znát u nás běžně používané intonační metody, použití například metody opěrných písní je

tomto případě zcela nemožné, přičemž korejští studenti znají intonaci pouze pomocí solmizačních slabik;

- vokální projev studentů z orientálních zemí a korejských studentů působí jako intonačně nepřesný;
- korejští studenti bývají průměrně věkově menší, vnímají vlastní vyšší polohu mluvního hlasu, za kterou se stydí, jejich zpěvný dětský hlas je zpravidla jemný, nepřilíš zvučný a má nazální charakter;
- korejské hlasy prochází mutací později než je běžné u českých dětí (cca v rozmezí jednoho roku), mutace působí korejským chlapcům velké psychické obtíže a v tomto období naprosto odmítají jakoukoli účast na vokálních činnostech, výsledný níže položený hlas zní oproti českým mužským hlasům jemněji a měkčeji;
- korejští studenti trpí subjektivními potížemi při zpěvu pramenící z trémy a přehnané sebekritičnosti, preferují uplatňování sborového jednohlasu před individuálními výstupy, naopak studenti z USA a ostatních anglosaských zemí jsou zvyklí podávat individuální výkony a přirozeně tíhnou k osobní „performance“ nezávisle na kvalitě projevu.

Instrumentální činnosti:

- korejští studenti patří mezi instrumentálně zručné hráče na klavír, většinou jsou schopni zahrát elementární klavírní part, ačkoli téměř shodně všichni tvrdí, že na žádný nástroj nehrají, ostatní zahraniční studenti mají také v průměru širší zkušenosti se hrou keyboardy než čeští studenti, naopak čeští studenti často na elementární úrovni ovládají hru na zobcovou flétnu;

- čeští studenti jsou zvyklí používat Orffův instrumentář a rozumí jednoduchým instrumentálním partům, což neplatí o zahraničních studentech a korejských studentech, kteří se u nás setkávají s instrumentářem většinou poprvé;
- korejští studenti lépe pracují ve skupinkách a při výběru nástrojů mají tendenci podceňovat své možnosti, neradi ční a tudíž si vybírají zvukově méně průrazné nástroje, což je ve většině případů škoda, protože mají poměrně rozvinuté rytmické cítění;
- při práci s notovým zápisem jsou korejští studenti většinou velmi rychlí a zvládají čtení a psaní not, avšak při zvukové realizaci zápisu se spoléhají na paměť a zopakují zápis správně, pokud jej předehraje vyučující, ostatní zahraniční studenti, pokud se přímo nejedná o hudebně aktivní jedince, mají většinou velké problémy se čtením a psaním not, proto raději na nástroje improvizují.

Hudebně pohybové činnosti:

- hudebně pohybové činnosti jsou zvyklí provádět v hodinách hudební výchovy pouze čeští studenti, korejští studenti mají problém prezentovat jakékoli tělesné projevy, ať se jedná o chůzi či jednoduchou hru na tělo, při práci s tělem se u všech cizinců musí postupovat pomalu, obezřetně a pracovat raději ve skupinách stejného pohlaví, tělesné dotyky jsou možné pouze ve skupinách stejného pohlaví i při práci se studenty z arabských států;
- pohybové reakce korejských studentů jsou statické, strnulé, mají problémy vcítit se do hudby a nechat se strhnout ke spontánní pohybové improvizaci;

Oblast recepce a reflexe hudby:³²

- korejští studenti obecně tíhnou i k vážné hudbě, jsou schopni náročnějších soustředěných poslechových činností, ale dále se neorientují v historickém a sociálním kontextu hudebního díla;
- zkušenosti s charakterizováním poslouchané hudby, sledování formální struktury a sémantiky skladby, pojmenovávání užitých hudebně výrazových prostředků je nepředstavitelně náročné pro všechny studenty, neboť vše musí realizovat v anglickém jazyce, zejména např. vyjadřování emocí a popisování myšlenkových procesů souvisejících s poslouchanou hudbou spadá do angličtiny pásma „vysoce pokročilých“ na úrovni rodilých mluvčích;
- placená forma studia na soukromé škole přitahuje studenty ze sociálního prostředí vyšší střední vrstvy se sklony ke konzumu a materiální demonstraci, proto studenti často postrádají schopnost adekvátního estetického a uměleckého hodnocení hudebního díla.

Obecné zásady práce s korejskými studenty v české škole

Cílem pedagogovy práce není zcela přizpůsobit výuku požadavkům jednotlivých studentů, protože v multikulturním prostředí, kde se střetávají nejen svébytné osobnosti ale i jejich velmi rozličné sociokulturní projevy, by to ani nebylo proveditelné. Může ale v rámci individuálního přístupu na základě znalostí dané problematiky zohlednit jisté specifické rysy chování tak, že uvolní oboustranný proces komunikace a umožní vytvořit prostředí otevřené pro vzájemnou interakci. Současně s tímto procesem musí pedagog pracovat i s

³² Klasifikováno dle RVP GV Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online] dostupný dne 12. 1. 2010 na: <<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/gymnazialni-vzdelavani/>>

vlastními kulturními stereotypy. Ačkoli prvním mottem každého pedagoga by mělo být stále poznávání a respektování individuálních zvláštností osobnosti každého studenta, pokusila jsem se zobecnit a formulovat několik následujících pedagogických zásad či doporučení v oblasti komunikace s Korejci v prostoru české školy.

Zásady komunikace ve vztahu rodiče – škola:

Primárním východiskem úspěšné komunikace mezi příchozí korejskou rodinou a školou je důkladné vzájemné poznání, neboť postoje korejských rodičů ke vzdělávání a škole jako základní vzdělávací instituci jsou mnohem úzkostnější než v případě českých zvyklostí. Vzdělání stojí na jednom v nejvyšších míst v žebříčku hodnot, školu si vybírají na základě výborných vnějších referencí, nejlépe na doporučení někoho známého z korejské komunity, proto by škola měla vystupovat velmi transparentně a komunikovat otevřeně.

Korejští rodiče jsou zvýšeně citliví na studijní neúspěchy svých dětí. V kontaktu s nimi je nutné negativní informace sdělovat opatrně a citlivě. Je třeba dbát opatrnosti zejména na třídních schůzkách, pokud možno dítě veřejně před ostatními nehodnotit. Korejské matky málokdy hovoří plynně anglicky a ve většině případů nehovoří česky, proto lze na třídních schůzkách čekat najednou větší počet korejských matek, z nichž jedna tlumočí ostatním, v případě řešení kázeňských problémů a přestupků je vhodnější kontaktovat oficiální cestou otce.

Vztahy s korejskou rodinou je nutné dále rozvíjet, nejlépe v rámci neformálních akcí, na kterých mohou nějaký způsobem participovat i matky studentů, na základě blízkého až přátelského kontaktu s rodiči je pak možné odbourat všeobecnou neochotu korejských rodičů uvolňovat děti na mimoškolní akce (například večerní koncerty, lyžařské kurzy, školní výlety).

Zásady komunikace ve vztahu pedagog – student:

Při komunikaci je vhodné se ujišťovat, zda si vzájemně oba komunikující rozumí, neustálý úsměv na tváři studentů si nelze vykládat pouze jako projev sympatie či arogance nebo výsměchu, Korejci úsměvem reagují na stres ze situace a snaží se takto kompenzovat a zakrýt pocit nejistoty.

Při prezentování edukačních výstupů je vhodné používat zcela přehledný systém hodnocení, kterému jsou schopni Korejci porozumět, korejští studenti mají zakódován silně vyvinutý smysl pro povinnost, svědomitě plní domácí úkoly, doslova se honí za nejlepším studijním výkonem, proto je pro ně spravedlivé a transparentní hodnocení velmi důležité. Zmíněná motivace k úspěchu působí studentům při činnostech psychické problémy, pokud si nejsou jisti kvalitním výkonem, nechtějí danou činnost vůbec provozovat, proto je třeba zdůrazňovat, že cílem je samotné provádění činnosti a ne pouze bezchybně prezentovaný výsledek.

Korejští studenti se cítí bezpečněji v homogenních skupinách, kde mezi sebou mohou hovořit korejsky, což je vhodné odbourat a vytvářet etnicky heterogenní skupiny, kde dochází ke kýžené sociální interakci. Vazba na skupinu se také negativně projevuje ve schopnostech samostatné práce, je vhodné vymýšlet individuálně plněné úkoly.

Korejští studenti mají tendenci k nízkému sebehodnocení, je dobré jim v tomto ohledu poskytnout kvalitní zpětnou vazbu. Je nutné korejské studenty kvalitně motivovat a v hodinách často zapojovat, zaměstnávat činnostmi, praktikují odlišný způsob denní hygieny, chodí později spát a mají tendence v průběhu výuky usínat.

Korejští chlapi mají problémy s uznáváním ženské autority, pokud je vyučující ženského pohlaví, musí si v tomto ohledu sjednat respekt. Korejci jsou všeobecně charakterizováni jako sexuálně konzervativní, z tohoto důvodu je vhodné respektovat intimitu každého z nich a případně pracovat s pohlavně homogenními skupinami, citlivě přistupovat ke kontroverzním tématům, zvážit projekce filmů s otevřeným sexuálním zobrazováním.

Specifika práce s korejskými studenty v hodinách hudební výchovy

V rámci hudebních činností je možné narazit na některá úskalí spojená s již zmiňovanými sociokulturními specifiky. Nejmarkantněji se projevuje problém v oblasti praktických hudebních činností. Zde je možné u korejských studentů pozorovat jakési „paradoxní“ chování. Ačkoli se vnitřně touží zviditelnit, odmítají aktivně provádět jakékoli hudební činnosti, neboť mají silně vyvinutý rys sebekritičnosti, prožívají strach ze selhání a nechtějí se prezentovat něčím, co zcela dokonale neovládají. Z těchto důvodů vnímám jako nejzásadnější úkol pedagoga hudební výchovy zprostředkovat korejským studentům mnoho pozitivních hudebních zážitků a dosáhnout, aby porozuměli tomu, že cílem není dokonale nacvičený výsledek, ale radost ze samotného provádění činnosti, třeba s případnými chybami.

V rámci prováděných pěveckých a vokálních činností navrhuji následující doporučení:

- pěvecký a vokálně intonační výcvik korejských studentů by měl alespoň z počátku probíhat ve skupinách;

- při rozvoji zpěvního hlasu je nutné brát zřetel na fyziologická specifika, zejména pomalejší nástup mutace v pubertě a vyšší polohu mluvního i zpěvního hlasového projevu;
- tónina písně zvolená jako odpovídající pro běžné evropské hlasy může být příliš hluboká pro korejské hlasy, proto je třeba zkoušet transpozice směrem nahoru;
- zásadně není vhodné nutit korejské studenty k sólovým výstupům nebo násilné prezentaci korejských písní;
- je dobré mít na paměti, že korejský student často umí intonovat pouze pomocí solmizačních slabik;
- korejští studenti potřebují pozitivně podpořit v náhledu na svůj osobitý vokální projev, který se barevně liší od evropských hlasů;
- nečistá intonace korejských studentů je způsobená používáním jiného druhu tvoření tónů pomocí „nájezdů na tón“ a spojování tónů pomocí mikrointervalových stupňů;
- „nazální“ zvuk hlasového projevu je důležité chápat jako typický rys vyplývající z podstaty korejštiny, kde jsou hojně využívány konsonanty;
- při nácviu písně může studentům působit obtíže čtení textu psaného v latině, proto je třeba se ujistit, že jsou schopni pohotového zvládnutí textu tak, aby pomalé čtení textu neovlivňovalo rytmické zvládnutí melodie či nápěvu.

V rámci provádění instrumentálních činností s korejskými studenty doporučuji následující:

- při hře na elementární hudební nástroje popř. Orffův instrumentář je vhodné využít řízeného střídání nástrojů

například v kruhu, aby studenti byli nuceni vyzkoušet všechny alternativy;

- pokud vybavení školy umožňuje práci s keyboardy, je přínosné zapojit korejské studenty právě do hry na klávesové nástroje, neboť většina z nich se již na elementární úrovni učila hrát v rámci běžné školní výuky a mohou zapojit získané dovednosti;
- instrumentální činnosti bývají v korejské skupině studentů jednou z nejoblíbenějších činností, proto je vhodné nástrojovou hru často zařazovat do tematických plánů;

Pro hudebně pohybové činnosti je nutné korejské studenty dlouhodobě motivovat a postupovat od elementárních pokusů. Navrhují následující doporučení:

- hudebně pohybové aktivity jsou u korejských studentů ještě méně oblíbené než vokální činnosti, stydí se za své tělesné pohyby, proto je vhodné začít s elementární hrou na tělo a rytmickou chůzí;
- jednotlivé pohybové reakce bývají křečovité a statické, pro postupné uvolňování se osvědčilo nejprve skupinové provádění nácviku choreografií a tanců, teprve později je vhodné citlivě zapojovat pohybovou improvizaci;
- není vhodné provozovat v rámci pohybových aktivit párové tance, korejské studenty mnohem pruději reagují na projevy sexuality.
- soutěžení.

V oblasti recepce a reflexe hudby mohou být vzájemné interakce mezi korejskými a ostatními studenty velmi nosným prostředím otevřeným

k diskuzím a přímé demonstraci postojů. Navrhuji následující doporučení:

- je velmi vhodné využít kladného vztahu korejských studentů k vážné hudbě a zařazovat ji do poslechových činností, k překonání sociokulturních bariér mohou posloužit nahrávky s korejskými interprety;
- korejští studenti bývají nadaní pro výtvarnou tvorbu, je vhodné tohoto využít a pokusit se o mezipředmětové propojení jednotlivých aktivit;
- doporučuji v hodinách hudební výchovy využít dovedností korejských studentů k zacházení s počítačovou technikou, většina studentů vlastní výkonné počítače a připojení na internet, kde se dá najít nejen mnoho výukových programů v angličtině, ale je zde možné zdarma stahovat programy umožňující aktivní zpracovávání hudby jako například nahrávání a střihání;
- všechny verbální projevy je nutné stimulovat a poskytnout studentům dostatek času k vyjádření, neboť jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, je komunikace v nemateřském jazyce na této úrovni velmi náročná;
- v případě společné návštěvy večerního hudebního představení je nutné připravit informační leták pro rodiče, neboť chtějí být informováni o obsahové nezávadnosti daného představení, pokud si nejsou jisti, studenta na akci nepustí;
- pro všechny činnosti výukového charakteru doporučuji připravit pracovní listy obsahující přehledně formulované body, slovíčka opatřené vysvětlujícími komentáři či obrázky;
- u korejských studentů se velmi osvědčilo systematické vedení portfolia obsahujícího výstupy a materiály z hudební výchovy,

ke kterým se mohou kdykoli vrátit, portfolio může posloužit také jako lákavá výkladní skříň předmětu připravená kdykoli k nahlédnutí rodičům studentů.

Korejští studenti disponují podobnou úrovní hudebních schopností jako například běžní čeští studenti, odráží se v jejich celkové hudebnosti velmi silné sociokulturní znaky, kterými se výrazně vzájemně odlišují. Hudebnost se jako specifická kvalita osobnosti jedince projevuje při jednotlivých hudebních činnostech, a tak přímo ovlivňuje průběh i kvalitu edukačního procesu. Při provozování kreativních, emocionálně laděných činností v rámci instrumentálních či vokálních projevů je pro studenty mnohem snazší než v pragmaticky zaměřených předmětech ukázat kus sebe sama, čímž se vzhledem k české majoritě ve třídě mohou vymezit a ukázat svou kulturní identitu, zároveň však mohou pocítit obdiv a uznání od spolužáků, pro které je tento způsob sebeprezentace přitažlivý už tím, že je etnický odlišný. Hudební výchova může nabídnout prostředí otevřené pro všechny bez rozdílu. korejští studenti demonstrují ve své hudebnosti velmi vřelý vztah k hudbě jako kulturnímu fenoménu, považují ji za výchovný prvek podstatný k utváření plnohodnotné, kulturně vzdělané a kultivované osobnosti. Navíc uctívají tradici předků, váží si hudby jako nositelky vzkazu od předchozích generací. Proto je hudební výchova jako školní předmět velice vřele přijímána studenty i podporována samotnými rodiči.

SEZNAM CITOVANÝCH ZDROJŮ:

Migrace online [online]. Dostupné dne 12. 1. 2010 na: <<http://www.migraceonline.cz/>>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. dostupný dne 12.1.2010 na: <<http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/gymnazialni-vzdelavani/>>

Kontakt:

Mgr.Věra Marhevská, PhD.
Katedra hudební výchovy
Pedagogická fakulta,
Ostravská univerzita v Ostravě
marhevaska@email.cz